

1. **Ζήτημα των Πηγών: ποιά ήταν η αρμενική λογιосύνη των σκοτεινών περιόδων; Θωμάς του Μετσόπ – Թովմա Մեցոպեցի - Thomas of Metsop – Πηγή:**
https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_of_Metsoph

Thovma Metsobetsi in miniature of 1435

Thomas of Metsoph (Armenian: Թովմա Մեցոպեցի, Thovma Metsobetsi) (1378–1446) was an Armenian cleric and chronicler who left an account of Timur's invasions of the Caucasus (1386–1403). What we know of Thovma's life comes from a biography written by his own **student** Kirakos Banaser as well as a number of 15th-century colophons.

Born in Aghiovit, **north of Lake Van**, Thovma received his early education at the monastery of **Metsob**, northwest of the city of Arjesh (**Erciş** in modern Turkey). He had to spend a peripatetic life fleeing the repeated attacks by the Timurid and Turkoman armies. He engaged in teaching and literary activity at several religious centers of Armenia, including Sukhara, Tatev, Lim, and Metsob. **He was also involved in the struggle against the influence of Roman Catholicism within the Armenian Church, and helped transfer the Armenian catholicosate from Sis in Cilician Armenia to back to Echmiadzin in Greater Armenia (1441).**

His major work is *The History of Timur and His Successors*, which is essentially an eyewitness account written for the most part from memory. Although not flawless, it is an important source for Armenia and Georgia in the late 14th and early 15th centuries.

The classical Armenian text was published by K. Shahnazarian in Paris in 1860, translated into French by Felix Neve in 1855, and into English by Robert Bedrosian in 1977.^[1]

^[1] Robert Bedrosian (1987). *Thovma Metsobetsi's History of Tamerlane and His Successors. Armenian Historical Sources of the 5-15th Centuries* (Selected Works). Retrieved on January 11, 2008.

2. Τα αρμενικά πατριαρχεία – πηγή: <https://armenianchurch.us/patriarchates/>

The Patriarchal Sees

The Armenian Patriarchate of Jerusalem

The Armenian Patriarchate of Jerusalem is located in the Old City of Jerusalem (Israel), in the Armenian Quarter which comprises one-sixth of the old city and occupies the entire southwest corner of the town. The Armenian Patriarch and the Brotherhood of St. James, together with the Greek and Roman Catholic patriarchs, are the sole guardians of the Dominical Sites, the holiest shrines of Christendom.

The Armenian presence in Jerusalem dates back to early Christian times. From as early as the fourth century we have records about Armenian monks in the Holy Land. Over the ensuing centuries Armenian monks and pilgrims built several monasteries, with as many as seventy institutions mentioned by a seventh century Armenian writer. Armenian mosaics with Armenian inscriptions from the fifth and sixth centuries indicate a very early Armenian presence in the city.

Originally, the city of Jerusalem had one bishop and chronologically first in the line of bishops had been St. James, the Brother of the Lord. Armenian bishops from Greater Armenia visited the Holy Land and some may have lived there for extended periods of time. These pilgrim bishops, priests and laymen probably suffered persecution under Byzantine rule as a result of the schism in the church after the Council of Chalcedon in 451, since the bishops of Jerusalem adhered to the faith of the Byzantine Empire, whereas the Armenians remained true to the doctrines of the early church. When the Arabs seized Jerusalem in 637, the Armenians took the opportunity to set up their own bishop, a cleric named Abraham, to head his followers of the Armenian faith. It became traditional for the Armenian patriarchs to consider this Abraham as the first of the 91 succeeding bishops.

The Armenian Patriarchate of Constantinople

The Armenian Patriarchate of Constantinople was traditionally established in 1461, when Sultan Mehmed the Conqueror ordered Armenians and Turks to settle inside the city of Constantinople, newly conquered by the Ottomans, and had Archbishop Hovageem (Joachim), the prelate of Bursa, move to his capital and preside as the spiritual head of the Armenians in his realm. The same tradition maintains that Sultan Mehmed issued an edict that specified all the rights he had granted to Archbishop Hovageem. The edict was unfortunately destroyed during one of the fires that occurred frequently in the Constantinople churches, thus depriving us of a very important document and a source of information. Whatever the extent and nature of their jurisdiction and their exact title may have been, later Armenian patriarchs of Constantinople traced back their line to Hovageem, considering him the first patriarch. Yet historical evidence indicates that there were Armenian bishops in and around Constantinople presumably tending to the spiritual needs of Armenians in the region prior to the Ottoman occupation.

3. **Αρχές της αρμενικής τυπογραφίας:** ο Ξαλκρ Μεղαպարտ Χαγκόμπ Μεγαμπάρντ, δλδ. ο Ιάκωβος ο αμαρτωλός (Δ.Α. Hagop Meghabard / A.A. Hakob Meghapart) – Πηγή: http://www.armenianlanguage.am/am/Encyclopedia_hakob_meghapart

ՀԱՎՈՐ ՄԵՂԱՊԱՐՏ, ծննդյան և մահվան թվականները անհայտ են: Հայկական տպագրության հիմնադիրն ու առաջին հայ տպագրիչը: Գործել է 16-րդ դարում, Վենետիկում: Պատվիրել է հայկական բոլորգիր և գլխագիր տպատառեր, նաև զարդագրերի, պատկերների, 4 քառանկյունի զարդերի և 24 վերնախորագրային զարդաձև շրջանակների տպատախտակներ: Մեղապարտի հիմնած տպարանը գործել է 1512-13-ին՝ լույս ընծայելով հավանաբար 6 գիրք (պահպանվել է 5-ը)՝ «Ուրբաթագիրք», «Պատարագատետր», «Աղթարք», «Պարզատունար», «Տաղարան»): Միայն «Պատարագատետրն» ունի հրատարակության թվականը, վայրը, հրատարակչի անունը նշող հիշատակարան:

Հալոբ Մեղապարտի տպագրած գրքերի վերջում կա տպարանանիշ՝ երկգիծ քառակուսու մեջ՝ խաչակիր շրջանակ: Շրջանակը բաժանված է չորս մասի, յուրաքանչյուրում կա լատիներեն մի սկզբնատառ՝ D.I.Z.A: Վերծանված առավել հավանական տարբերակը (Կ. Բասմաջյանի) հետևյալն է՝ Dei servus (Աստծու ծառա), Iakobus (Հալոբ), Zanni (Ծաննի՝ Հովհաննեսյան), Armenius (Հայ):

Մեղապարտի տպագրական արվեստի ավանդներն օգտագործել են Աբգար Թոխաթեցին, Սուլթանշահ Աբգարյան Թոխաթեցին և այլ հայ տպագրիչներ, ինչպես նաև ռուս առաջին տպագրիչ Իվան Ֆեոդորովն ու եվրոպացի տպագրիչներ:

Գրականության ցանկ

«Ով ով է: Հայեր» հանրագիտարան, հատոր առաջին, գլխ. խմբ. Հովհ. Այվազյան, Հայկական հանրագիտարան հրատ., Երևան, 2007:

Գրկ. Բշխանյան Ռ., Հալոբ Մեղապարտ, Ե., 1982:

4. Αρχές της αρμενικής τυπογραφίας: Δ. Α. **Արքար Թոխատեցի** – **Արքար Թբիր** / **A.A. Abgar Tokhatetsi** – **Abgar Dbir** – Πηγή: [http://en.hayazg.info/Abgar Tokhatetsi](http://en.hayazg.info/Abgar_Tokhatetsi)

Armenian:	Արքար Թոխատեցի
Russian:	Абгар Тохатеци
Born:	About 1520 Tokat, Western Armenia
Died:	About 1572

Description:
Printer, clergyman, public figure, specialist of ciphers.

Biography

Was born in about 1520 in the city of [Tokat \(Evdokia\)](#), [Western Armenia](#).

Work activity

- In 1562 departed for Rome for national-liberation business.
- In 1562 participated in a secret meeting in Sebastea.
- In Pope's order Abgar Tokhatetsi and Alexander priest compiled the Armenian creed.
- In 1565 founded a printing house in Venice and published the calendar "Իսսոնկայ փնթուր սումարի" (one Page) and the first Armenian "Psalms".
- In 1567 Tokhatetsi moved the printing house to Constantinople and with the help of his son Sultanshah founded the first Armenian printing house in the church of Saint Nikoghayos.

Other

- Introduced himself to his contemporaries as the descendant of the House of Artzrouni.
- The Catholicos Michael I Sebastatsi sent a delegation to Rome in questions connected to the liberation of Armenia, and the head of the delegation was Abgar Tokhatetsi.
- In February 1565 he introduced the Armenian creed to the special commission. Here Abgar Tokhatetsi showed creedal devotion to Pope in political reasons and emphasized that there is little difference between the Armenian apostolic and the Catholic churches.
- Abgar's note about Armenian's creed and national customs, written in order of Pope Pius IV, is preserved now.
- Until 1880s "Psalms" was considered as the first Armenian printed book by mistake and Abgar Tokhatetsi as the first Armenian printer, but the study showed that Abgar Tokhatetsi started his printing having the example of the books of the first Armenian printer [Hakob Meghhapart](#).

Bibliography

- Աբգար Թոխաթեցի, Խառնայ փնթուր տումարի..., օրացույց, 1565:
- Աբգար Թոխաթեցի, [Սաղմոսարան](#), 1565-1566:
- Աբգար Թոխաթեցի, Փոքր քերականութիւն, 1567-1568:
- Աբգար Թոխաթեցի, Տօնացոյց, 1568:
- Աբգար Թոխաթեցի, Պարգատումար, 1568:
- Աբգար Թոխաթեցի, Ժամագիրք, 1568:
- Աբգար Թոխաթեցի, Պատարագամատոյց, 1568:
- Աբգար Թոխաթեցի, Տաղարան, 1568:
- Աբգար Թոխաթեցի, Մաշտոց, 1569:

See also

- Ով ով է. հայեր (կենսագրական հանրագիտարան), ՀՀ խմբ. հանձնաժողով՝ Հ.Ս. Այվազյան (գլխ. խմբագիր) և ուրիշներ, Երևան, Հայկական հանրագիտարան հրատ., Հ.1, Աբալյան-Ղուշյան, 2005:
- Չարբեհանայյան Գ., Պատմութիւն հայկական տպագրութեան, Վենետիկ-Սբ. Ղազար, 1895:
- Լեո, «Հայկական տպագրություն» հատոր Ա, Թիֆլիս, 1904:
- Լևոնյան Գ., «Հայ գիրքը և տպագրության արվեստը», Երևան, 1958:
- Չամչեանց Մ., Պատմութիւն Հայոց, հատոր Գ, Վենետիկ-Սբ. Ղազար, 1786:
- Չարդարյան Վ., Հիշատակարան (1512–1933), հ.5, Կահիրե, 1939:
- Անասյան Հ., Հայկական մատենագիտություն, հ.1, Ե., 1959:
- «Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարան, գլխ. Խմբ. Հովհ. Այվազյան, Հայկական հանրագիտարան հրատ., Երևան, 2002:
- [ԵՊՀ Հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտ. Աբգար Թոխաթեցի:](#)
- [Энциклопедия Книга.](#)